

Yoko Tawada, *Etüden im Schnee*

Copyright © Yoko Tawada

First published in German language: *Etüden im Schnee* © konkursbuch Verlag
Claudia Gehrke, Tübingen 2014

© 2022 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Royji Nakajima/Getty Images

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TAWADA, YOKO

Memoriile unui urs polar / Yoko Tawada; trad. din lb. germană de
Monica Tamaș. – Iași: Polirom, 2022

ISBN: 978-973-46-8987-3

I. Tamaș, Monica (trad.)

821.521

Printed in ROMANIA

Yoko Tawada

Memoriile unui urs polar

Traducere din limba germană
de Monica Tamaș

POLIROM
2022

Cuprins

Capitolul întâi	
Teoria evoluționistă din perspectiva bunicii	5
Capitolul al doilea	
Sărutul morții.....	83
Capitolul al treilea	
În amintirea Polului Nord	181

Capitolul întâi

Teoria evoluționistă din perspectiva bunicii

Cineva m-a gădilat cu o mângâiere ușoară în spatele urechii și la subraț. M-am încolăcit ca o lună plină și m-am rostogolit pe podea. Cred că am emis câteva țipete stridente cu un glas răgușit. Apoi mi-am destins popoul spre cer și mi-am împins capul către burtă: mă transformasem într-o semilună, eram încă prea tânără ca să-mi imaginez vreun pericol. Mi-am ridicat fundulețul în sus și mi-am deschis fără ezitare posteriorul către cosmos, simțind în intestinele mele universul. Cu siguranță, oricine ar fi râs dacă aș fi vorbit pe-atunci despre „cosmos“, pentru că eram încă atât de mică, atât de neștiutoare, atât de nouă în lumea aceasta. Fără blana mea pufoasă, nu aș fi fost nimic mai mult decât un embrion. Încă nu puteam să merg bine, deși lăbuțele mi se dezvoltaseră suficient de puternic cât să mă apuc și să mă țin strâns de ceva. De fiecare dată când mă împiedicam, mai înaintam puțin – dar oare așa ceva se poate numi mers? Câmpul meu vizual era în permanență încetșosat, iar în urechi îmi răsuna doar un ecou. Tot ce vedeam și auzeam era lipsit de contururi clare. Pofa mea de viață se concentrase în degetele-mi cu gheare și pe vârful limbii.

Limba mea păstrase în amintire gustul laptelui. Am luat arătătorul bărbatului în gură și l-am supt, ceea ce m-a liniștit.

Firele de păr crescute pe dosul degetului erau ca țepii unei perii de pantofi. Degetul s-a furișat ca un vierme în gura mea și m-a înțepat. Apoi bărbatul m-a înghiontit în piept și m-a provocat la luptă.

Epuizată de ora de joacă, mi-am întins ambele lăbuțe din față pe podea și bărbia deasupra lor – poziția mea preferată pentru a-mi aștepta următoarea masă. Pe jumătate adormită, mi-am lins buzele, iar gustul mierii mi-a revenit în memorie, deși îl cunoscusem o singură dată în viață.

Într-o zi bărbatul mi-a legat două obiecte ciudate de picioare. Am încercat să scap de ele scuturându-mi-le, dar nu am reușit. Lăbuțele mele goale simțeau durerea ca și cum ar fi fost înțepate de jos, din podea. Am ridicat lăbuța dreaptă dinainte, apoi pe cea stângă, însă nu mi-am putut menține echilibrul și m-am răsturnat iar în față. La atingerea podelei, durerile au revenit. M-am împins de pe podea în sus, cu trunchiul întins mult spre tavan și pe spate, și am reușit să stau câteva secunde în poziție verticală. Am tras o dată aer în piept și am căzut din nou, de data asta pe lăbuța stângă. Mă durea, așa că am împins din nou pământul. După mai multe încercări, puteam să-mi țin echilibrul pe două labe.

Scrisul: o activitate misterioasă. Am privit propoziția abia așternută pe hârtie și m-a luat amețeala. Unde mă aflu acum? Intrasem în propria poveste și dispărusese de aici. Ca să revin, mi-am desprins privirea de pe manuscris și am mânat-o spre fereastră până ce m-am întors aici și acum, adică în prezent. Dar unde este aici și când este acum?

Noaptea se adâncise. Stăteam la fereastră camerei de hotel și priveam în jos, spre piațeta ce-mi amintea de o scenă de spectacol, probabil din cauza luminii circulare pe care un lampadar o arunca în jurul său. O pisică a tăiat cu pași repezi cercul de lumină în două. Totul era cufundat într-o tăcere transparentă.

În ziua aceea participasem la un congres la finalul căruia toți participanții fuseseră invitați la un dîneu fastuos. Noaptea, când m-am întors în camera de hotel, aveam o sete de urs, așa că am băut cu poftă apă direct de la robinet. Și totuși gustul sardinelor în ulei nu voia să mă părăsească. Mi-am văzut în oglindă gura mînjită în culoarea sîngelui, opera de artă a unei sfeclă roșii. Nu mâncam cu prea multă plăcere rădăcinoase, dar dacă le zăream plutind într-un castron cu borș, voiam să le înfulec de îndată. Laolaltă cu cerculețele de grăsime ca niște ochișori frumoși, ele îmi trezeau în minte poftă carnivore, motiv pentru care sfecla devenea irezistibilă.

Arcurile scârțâiau sub greutatea mea de urs. Stăteam pe canapeaua hotelului și meditam: conferința a fost din nou plictisitoare, dar m-a trimis pe neașteptate în lumea copilăriei. Apropo, tema discuției de astăzi a fost „Importanța bicicletelor pentru economia țării”.

Oricine – și mai ales un artist – trebuia să își imagineze că orice invitație la o conferință este o cursă. Tocmai de aceea majoritatea participanților nu voiau să vorbească decât dacă erau siliți s-o facă. Eram singura care lua cuvântul de bunăvoie, ridicând elegant lăbuța dreaptă, fără inhibiții sau ezitări. Toate privirile participanților din sala de conferințe se îndreptau spre mine. Eram obișnuită să fiu în centrul atenției.

Corpul meu plin și moale era învelit într-o prețioasă blană albă. Când îmi împingeam un pic în față brațul drept ridicat și pieptul, eliberam în aer un praf de lumină narcotizant. Mă aflam în miezul acțiunii, pe când mesele, pereții, chiar și oamenii prezenți păleau, retrăgându-se în fundal. Culoarea albă, strălucitoare a blănii mele era diferită de albul obișnuit. Era un alb poros. Astfel lumina soarelui putea să pătrundă prin blană până la piele, iar energia calorică era păstrată cu grijă dedesubtul ei. Era albul dobândit de strămoșii mei pentru a supraviețui la Cercul Polar Arctic.

Ca să iei cuvântul, trebuie să fii observat de conducătorul conferinței. De aceea e important să ridici mâna repede, mai repede decât oricine altcineva. Aproape nimeni nu putea ridica mâna la fel de repede ca mine. Mi-a fost dat chiar să aud acest comentariu ironic:

— Mi se pare că vă place să luați cuvântul.

Am răspuns simplu:

— Acesta este principiul de bază al democrației, nu-i așa?

Însă în ziua aceea mi-am dat seama că impulsul ce făcea ca lăbuța mea să se ridice atât de repede nu era propria voință, ci un soi de reflex. Constatarea mi-a provocat o durere în piept. Am încercat să alung durerea și să-mi regăsesc ritmul alcătuit din patru timpi: primul, acel abia rostit „Vă rog“ al conducătorului conferinței, apoi al doilea, momentul în care mă anunțam: „Eu“. Îl rosteam cu o bătaie în masă. În al treilea moment publicul își ținea respirația, iar în final îndrăzneam să fac un pas curajos, rostind clar cuvântul „Cred“. Pentru ca totul să intre în ritm de swing, accentuam timpii doi și patru.

Nu avusesem de gând să dansez, dar șoldul meu a început să se legene în față și în spate pe scaun, care a intrat imediat în joc, scârțâind amuzat. Fiecare silabă accentuată era ca o bătaie într-o tamburină, ce îmi ritma cuvintele. Spectatorii mă ascultau vrăjiți, uitând de obligații, de propria vanitate, uitând de ei înșiși. Buzele bărbaților atârnavu inert, dinții le luceau într-un alb cremos, iar din vârfulurile limbilor le picura ceva semănând cu propria carnalitate lichefiată, transformată în salivă.

— Bicicleta este, fără îndoială, cea mai nemaipomenită invenție din istoria civilizației noastre. Bicicleta este floarea scenei circului, eroul oricărei forme de ecopolitică. În viitorul apropiat bicicletele vor cuceri toate metropolele lumii. Și nu doar atât: fiecare gospodărie va deține un generator electric conectat la câte o bicicletă. Lumea se va antrena și,

concomitent, va produce curent. Oamenii se vor putea urca pe biciclete pentru a-și vizita prietenii în mod spontan în loc să îi sune dinainte pe telefoanele mobile sau să le scrie un e-mail. Dacă vom învăța să folosim bicicleta în mod multifuncțional, în viitor multe aparate electronice vor deveni de prisos.

Am zărit câteva figuri din public înnegurându-se. Am continuat cu și mai multă forță în voce:

— Vom călători cu bicicleta până la râu și ne vom spăla rufele acolo. Vom călători cu bicicleta în pădure pentru a aduna lemne de foc. Nu vom mai avea nevoie de mașini de spălat, nu vom mai avea nevoie de curent electric sau de gaze ca să ne încălzim locuința sau să ne gătim mâncarea.

Câteva chipuri se amuzau pe seama ideii mele nebunești și zâmbeau discret, în timp ce alte chipuri împietriseră întunecate. Nu-i nimic, m-am încurajat, nu te lăsa intimidată! Nu-i băga în seamă pe plicticoși. Relaxează-te! Ignoră publicul prefăcut din fața ta, imaginează-ți sute de chipuri radiind de bucurie și vorbește mai departe! Este un circ. Orice conferință este un circ.

Conducătorul conferinței a tușit ostil, ca și când ar fi vrut să-mi arate că nu va juca după regulile mele. Apoi a schimbat priviri complice cu funcționarul bărbos de lângă el. Mi-am adus aminte că ambii bărbați intraseră în sală umăr la umăr. Funcționarul, subțire ca un cui, purta un costum de un negru mat, deși nu era la o înmormântare. A început să vorbească fără să se anunțe dinainte:

— Respingerea automobilelor și venerarea bicicletelor este un cult sentimental și decadent, pe care îl cunoaștem deja din statele occidentale. Țările de Jos sunt un bun exemplu. De aceea este imperios necesar să promovăm cultura mașinilor. Trebuie să legăm locurile de muncă în mod rezonabil de zonele rezidențiale. Bicicleta creează iluzia că ai putea merge oricând

și oriunde, după chef și dispoziție. O cultură a bicicletelor ar putea exercita o influență nefastă asupra societății noastre.

Am ridicat mâna pentru a contracara această argumentație. Dar conducătorul conferinței mi-a ignorat mâna ridicată și a anunțat pauza de prânz. Am părăsit sala fără să mai schimb vreun cuvânt cu cineva și am fugit din clădire ca o școlăriță care o zbughește în curtea școlii la auzul clopoțelului.

Când eram copilă, o zbugheam prima din clasă în pauză. Pe atunci eram încă la grădiniță. Alergam până în colțul cel mai îndepărtat din fundul curții și mă comportam ca și cum acel mic petic de pământ ar fi reprezentat ceva special pentru mine. În realitate nu era nimic altceva decât un loc umbrat și umed sub un smochin, unde cetățenii nerușinați aruncau mereu pe furiș gunoiul menajer. Nici un alt copil nu se apropia de locul acela și asta îmi convenea. O dată s-a întâmplat ca un coleg să mă pândească din dosul smochinului ca să mă surprindă din spate așa, în glumă. L-am aruncat peste umăr. Nu a fost cu rea intenție, pur și simplu am reacționat dintr-un instinct de apărare. Cu toate astea, pentru că aveam un corp puternic, puștiul a zburat prin aer.

După cum am aflat mai târziu, ceilalți copii îmi ziceau în secret „bot ascuțit“ sau „copil de zăpadă“. N-aș fi auzit aceste porecle dacă nu i-ar fi pârât unul din ei. Mi le-a spus ca și când ar fi fost de partea mea, dar probabil că inima lui de copil s-a bucurat că mă rănea. Până atunci nu mă întrebam niciodată cum aș putea să arăt în ochii celorlalți copii. Forma nasului și culoarea blănii mele erau diferite de cele ale oamenilor. De lucrul ăsta mi-am dat seama abia când am aflat de porecle.

Lângă centrul de conferințe era un parc liniștit, cu bănci albe. Mi-am ales o bancă la umbră. În spatele meu susura ceva, probabil un pârâu. Cuprinse de plectiseală, sălciile își

tot întindeau în apă, elegant și viclean, degetele subțiri, de parcă ar fi vrut să se joace. Crengile le erau punctate de mlădițe de un verde luminos. Pământul s-a înmuiat sub tălpile mele. Nu era efectul muncii unei cârțițe, ci a brândușelor. Câteva din ele se arătau mai îndrăznețe și se încumetau să imite turnul din Pisa. O mâncărime în ureche. Nu te scobi! O regulă căreia nu mă împotriveam niciodată, cel puțin în vremurile când lucram încă la circ. Dar mâncărimea din ureche nu venea de la cerumen, ci era provocată de polen și de cântecul păsărilor, care ciuguleau neobosite șaisprezecimi de aer. Primăvara venită dintr-odată cu tonurile ei rozalii mă surprinsese plăcut. Ce trucuri folosise pentru a sosi pe neobservate și atât de repede în Kiev, cu o delegație atât de mare de păsări și flori? Se pregătise săptămâni de-a rândul? Eram oare singura care nu aflase vestea, fiind prea ocupată să observ iarna? Eram oare singura ființă ale cărei gânduri fuseseră de-acum posedate de ea? Nu-mi place să pâlăvrăgesc despre vreme, de aceea mi se întâmplă adesea să nu aflu din timp prognoza unei schimbări climatice majore. Chiar și primăvara pragheză m-a luat atunci prin surprindere. Era suficient să-mi răsară în minte numele „Praga“ și inima începea să-mi bată simțitor mai tare. Cine știe? Poate cât de curând mă va surprinde o schimbare și mai mare a vremii și voi fi singura care nu a avut nici cea mai vagă idee despre ceea ce urma să vină!

Pământul înghețat se topise și plângea noroios. Din nara sa iritată se târa, ca o scurgere nazală, un limax. Lacrimile-i țâșneau din membrana umflată în jurul ochilor. Într-un cuvânt, primăvara este anotimpul regretelor. Unii spun că primăvara i-ar întineri. Dar cine întinereste se întoarce în copilărie și asta îl poate mâhni. Cât timp puteam fi mândră de faptul că eram prima care își exprima opinia la fiecare conferință, îmi era bine. Nu îmi doream sub nici o formă să aflu cum ajunseseam la această iuțea de mână.

În mine nu era nici o sete de cunoaștere, dar laptele revărsat al științei nu voia să curgă înapoi în pahar. Cel mai dulce parfum de lapte s-a ridicat dinspre fața de masă, iar eu mi-am jelit primăvara. Copilăria, miere amară, mi-a pișcat limba. Ivan era cel care îmi pregătea mereu mâncarea. De mama nu-mi aminteam nimic. Unde plecase?

Pe atunci încă nu știam cum ar trebui să numesc acea parte a corpului meu. Durerile arzătoare dispăreau când o rețineam. Era mai degrabă un reflex. Doar că nu puteam să îmi mențin mult timp echilibrul. Mă răsturnam iar în față. De îndată ce acea parte a corpului meu ajungea în contact cu podeaua, durerea începea din nou.

L-am auzit pe Ivan strigând „Au, doare!“ când își lovea fluierul piciorului de un stâlp sau când era înțepat de o viespe. Așa am înțeles că expresia „Au, doare!“ ținea de o anumită senzație pe care o putea avea o persoană. Crezusem că durerea era în podea, nu în mine. Podeaua, nu eu, ar fi trebuit să se schimbe pentru ca durerile să dispară.

Silită de durere, împingeam în podea pentru a-mi ridica trupul. La această mișcare îmi întindeam coloana vertebrală ca un arc, dar nu reușeam să mențin acea încordare prea mult timp. Imediat ce reduceam forța, ajungeam din nou în patru labe. Dacă împingeam mai puternic, cădeam pieziș în spate. Cât m-am chinuit până am reușit în sfârșit să stau pe două picioare!

După cina oficială mă întorsesem în camera de hotel și scrisesem până în acest punct. Scrisul nu era o ocupație care să mă facă să mă simt în largul meu. Oboseala mi s-a urcat la cap și am adormit la birou. În dimineața următoare, când m-am trezit, am simțit că îmbătrânisem peste noapte. Acum începea cea de-a doua jumătate a vieții mele. La o alergare

de fond, acum ar fi turnanta, căci țelul meu este linia de start. Acolo unde începuseră durerile, aveau să se și sfârșească.

Ivan a ciugulit cu degetele o bucățică de sardină din conservă, a zdrobit-o în mojar, i-a adăugat un strop de lapte și a așezat-o în fața mea. Un preparat special, doar pentru mine. De câte ori făceam o mică murdărie, venea imediat cu o mătură și un fâraș pentru a o îndepărta. Nu se certa niciodată cu mine, pe buze nu i-a alunecat vreodată nici cel mai mic reproș. Pentru Ivan curățenia era mereu o prioritate. Venea în fiecare zi să curețe podeaua cu un furtun lung, ce se legăna, și cu o perie specială. Uneori aținea furtunul spre mine. Nimic nu mi se părea mai frumos decât să fiu stropită cu apă rece ca gheața.

Se întâmpla rar, dar în mod repetat, ca Ivan să nu aibă nimic de făcut. Atunci se așeza pe podea, își lua chitara în poală, îi ciupea coardele și cânta. Dintr-o melodie tristă, venind parcă din cea mai dosnică și umedă alee, creștea o muzică de dans ritmată ce se prăbușea la final în hăul unei lamentări fără sfârșit. Eram numai urechi, iar în mine se trezea ceva, probabil primul dor de depărtări. Locurile îndepărtate, încă nevăzute vreodată, mă atrăgeau și mă simțeam sfâșiată între aici și acolo.

Uneori privirea lui Ivan o întâlnea întâmplător pe a mea și în momentul imediat următor eram în brațele sale. Îmi lipea capul de umărul lui și își freca obrazul de al meu. Mă gâdila, îmi rostogolea trupul pe pământ încoace și-ncolo și se arunca peste mine.

După întoarcerea din Kiev am stat tot timpul în camera mea moscovită și mi-am scrijelit neîncetat textul. Capul îmi stătea aplecat peste foaia de hârtie pe care o luasem din hotel fără să întreb. Retușam mereu unul și același moment din